

بازشناخت چگونگی شکل‌گیری گنبد اورچین (با تأکید بر ساختار هندسی و معماری)

امین سعیدیان*^۱، مجتبی قلی^۲، احسان زمانی^۳، مجتبی انصاری^۴

^۱ کارشناسی ارشد معماری منظر، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد ماهشهر، گروه معماری

^۲ کارشناسی معماری، مجتمع جهاد دانشگاهی، اهواز

^۳ پژوهشگر دوره دکتری معماری، دانشگاه تربیت مدرس

^۴ دانشیار، دانشگاه تربیت مدرس

تاریخ پذیرش: ۹۰/۰۸/۰۹

تاریخ دریافت: ۹۰/۰۵/۱۲

چکیده

پرداختن به شیوه‌های گنبدسازی، شناخت انواع آن، بررسی عملکرد سازه‌ای، شیوه‌های ترسیم، سبک‌شناسی، روش‌های اجرایی و مسائل مرتبط به آن همواره از دغدغه‌های معماران ایرانی بوده است. در این بین به معماری گنبد اورچین که از شاخصه‌های بناهای آرامگاهی در بخش‌های جنوبی ایران است، توجه نشده و اطلاعات اندکی از آن در تاریخ معماری ایران وجود دارد. در این پژوهش به ریشه لغوی و معنایی گنبد اورچین اشاره شده و خواستگاه معماری این گنبد، متعلق به دوره سلجوقی، معرفی شده است. سپس روابط هندسی میان زینه‌های آن تحلیل شده و انواع این نوع گنبد شامل کوکبی و کثیرالاضلاع ترسیم شده‌اند. با بررسی گونه‌شناسی نمونه‌های موجود در ایران و عراق، نکات قابل تأملی در مورد روابط هندسی، ارتفاع، شکل گنبد و تعداد زینه‌های آن ارزیابی گردید. عواملی همچون عملکرد تارک، نحوه ساخت، پوشش گنبد، نحوه توزین بار در ساختار گنبد مشخص گردیده است. در نهایت به این نتیجه خواهیم رسید که علت اصلی وجودی آن، عملکردی نمادین و سمبولیک است، نه نمادی مذهبی صرف؛ چرا که به تنهایی و یا در همجواری و تلفیق با فضاهای مذهبی در گذر زمان به خوبی نقشی تاثیرگذار و کاربردی داشته است. روش تحقیق در این پژوهش، توصیفی - تحلیلی است و بر حسب نیاز در قسمت‌های مختلف پژوهش از تحلیل‌های تطبیقی^۱، مطالعات گذشته‌نگر^۲ و روش‌های میدانی^۳ استفاده شده است.

واژگان کلیدی: معماری ایرانی، آرامگاه، گنبد، اورچین، مضرس، کوکبی، کثیرالاضلاع.

Re-Identification of the Quality of Formation of Pineapple Dome (Ourchin)with an Emphasize on Geometrical and Architectural Structure

Amin Saidiyan

M.A. of Perspective Architecture, Islamic Azad University, Mahshahr Branch, Department of Architecture, Mahshahr

Mojtaba Gholi

B.A. in Architecture , Complex of Jihad-e Daneshgahi

Ehsan Zamani

Researcher of Ph.D. of Architecture, Tarbiat Modares University

Mojtaba Ansari

Associate Professor, Tarbiat Modares University

Abstract:

Dealing with the methods of constructing a dome, knowing its various types , studying its structural performance, methods of drawing , styles , executive methods and related issue to it has always been preoccupations of Iranian architects. Amid these , the architecture of pineapple dome which is one of the features of mausoleum buildings in the southern part of Iran has not been given sufficient attention and there is a little data on it in the history of Iranian architecture. In this research the semantic and etymological meaning of pineapple dome has been discussed and the origin of the architecture of this type of dome dates back to Saljuk period . Then the geometrical relations among its saddles has been analyzed and various kinds of this dome including Koukabi(star dome) and polygon have been drawn. Studying the species of present samples in Iran and Iraq, noticeable points were evaluated on geometrical relations, height, form of dome and number of its saddles. Factors such as the performance of apex , method of construction , cover of dome , method of distribution of weight in the structure of the dome have been specified. Lastly , we will come to this conclusion that the main reason for its existence is a symbolic performance and not a pure religious symbol , because independently or in association and integration with religious spaces in the course of time, it has had an effective and pragmatic role. The research methodology in this research is of descriptive-analytical research type. Also based on need, in different parts of research , comparative analysis , retrospective studies and field work studies have been used. based on possibilities and opportunities, limits and threats, the article presents certain strategies to recreate sustainability.

Keywords: Iranian Architecture, Tomb, Dome, Pineapple Dome, Denticular, Koukabi (star dome), Polygon